

Blaasjesziekte

Blaasjesziekte of Swine Vesicular Disease (SVD) is een virusziekte die veroorzaakt wordt door het SVD-virus. SVD behoort tot de aangifteplichtige en bestrijdingsplichtige dierziekten vanwege de gelijkenis in klinische verschijnselen van Mond-en-klauwzeer. De ziekte komt alleen voor bij varkens en komt normaliter niet voor in Nederland. Als de ziekte uitbreekt, leidt dit tot grote economische en emotionele schade, onder meer als gevolg van het stopzetten van de export van dieren en dierproducten.

Verschijnselen

SVD wordt gekenmerkt door blaarvorming bij de klauwen, in mindere mate blaren op de neus, tong en lippen. De eerste blaren worden meestal gezien aan de buitenste kroonrand op de overgang naar de klauwbal vaak doorlopend in de tussenklauwspleet en een enkele keer kunnen ook de bijklauwtjes zijn aangetast. Het hoorn van de klauwbal wordt ondermijnd. Een totale ontschoening treedt meestal niet op. De blaren breken snel door, waarna korstvorming of ondiepe zweren ontstaan.

Bij zogende zeugen kunnen blaartjes op de uier en spenen worden geconstateerd. Indien er blaren op de neus worden gezien bevinden deze zich vaak op de plaats waar druk op de neus wordt uitgeoefend door bv het drinkwatersysteem. Speekselen wordt niet waargenomen en de voeropname is meestal niet of nauwelijks verminderd. Varkens hebben een verhoogde gevoeligheid van de klauwen, kunnen kreupel zijn, maar kreupelheid is niet algemeen. Sommige varkens hebben koorts.

Na een incubatietijd van twee tot zeven dagen worden de symptomen zichtbaar. De ziekte verspreidt zich snel door een hok maar langzaam door een bedrijf. Sterfte is te verwaarlozen. Vanaf twee tot drie weken na het begin van de verschijnselen treedt herstel op.

Schade

Vooraf doordat de ziekteverschijnselen van SVD niet te onderscheiden zijn van mond-en-klauwzeer (MKZ) is directe actie bij een verdenking nodig. Middels laboratorium onderzoek is het onderscheid tussen MKZ en SVD wel te maken. SVD uitbraken hebben grote economische schade tot gevolg, met name door de in te stellen bestrijdingsmaatregelen (o.a. problemen met export van varkens en varkensproducten naar het buitenland).

Oorzaak

SVD wordt veroorzaakt door een picorna virus. SVD-virusstammen kunnen variëren in kwaadaardigheid. Hierdoor kan de ziekte ongemerkt voorbijgaan of gepaard gaan met milde klinische verschijnselen. SVD-virus is een enterovirus en infectie via de mond (mest, swill) kan daarom makkelijk plaatsvinden. Als er veel virus in de omgeving aanwezig is leidt infectie via wondjes in de huid ook snel tot klinische symptomen. Het meeste virus wordt gedurende de eerste week na besmetting geproduceerd. Virusuitscheiding vindt plaats met name via mest en speeksel en via blaren en blaarvocht. Meestal duurt de uitscheiding van een individueel varken niet langer dan twee weken.

Diagnose van blaasjesziekte

Varkenshouders die denken verschijnselen te zien van SVD, worden geacht zo snel mogelijk de dierenarts te waarschuwen. Op basis van de klinische verschijnselen kan de verdenking van SVD ontstaan. Varkenshouders die SVD vermoeden, zijn verplicht zo snel mogelijk, al of niet na tussenkomst van de praktiserende dierenarts, de verdenking te melden bij het Centrale Meldpunt van de VWA (tel. 045-535 4232).

Een specialistenteam, bestaande uit een dierenarts van de VWA, een dierenarts van de GD en de eigen dierenarts bezoeken vervolgens het bedrijf om de verdenking verder te onderzoeken. Tijdens het bezoek kan bij blijvende verdenking van SVD materiaal worden verzameld (bij voorkeur blaar(wand)-materiaal) voor laboratoriumdiagnose. Het Centraal Veterinair Instituut (CVI) te Lelystad voert het laboratoriumonderzoek uit. De diagnose wordt gesteld door het aantonen van het virus of door het aantonen van afweerstoffen tegen het virus in het bloed. Hiervoor is een aantal testen beschikbaar. Afhankelijk van de ingezonden monsters kan de uitslag binnen enkele uren bekend zijn. Vooral het testen op antistoffen kan echter ook wel een week in beslag nemen. Uitslagen van verdenkingen worden uitsluitend doorgegeven aan de VWA te Den Haag. Deze neemt de nodige maatregelen zoals insluiting, uitzetten van een beschermingsgebied en, indien SVD besmetting is vastgesteld, opdracht geven tot ruiming.

Risicofactoren van blaasjesziekte

Normaal gesproken komt SVD in Nederland niet voor. Het grootste risico van ziekte-insleep zijn besmette dieren en/of veewagens uit het buitenland.

Aanvoer dieren

De belangrijkste verspreider van SVD is het varken. Aanvoer van varkens is daarom het grootste risico voor insleep van SVD. In een aantal (Europese) landen komt SVD voor en een goede controle op veewagens blijft noodzakelijk. Slecht gereinigde veetransportwagens die varkens hebben vervoerd in landen waar SVD voorkomt vormen een groot risico.

Na het vaststellen van een besmetting op een bedrijf worden dan ook altijd de bedrijven onderzocht die recent van dit besmette bedrijf varkens hebben ontvangen. Daarnaast wordt ook altijd onderzoek uitgevoerd op de bedrijven die varkens hebben aangevoerd naar het besmette bedrijf om de bron van de besmetting te achterhalen.

Indirect contact

SVD is besmettelijk. Hoe lager de temperatuur, hoe langer het virus 'houdbaar' blijft. In een lege, geruimde varkensstal kan het virus goed overleven als de stal niet zeer zorgvuldig wordt ontsmet, gereinigd en ontsmet. Tussen bedrijven is SVD over te brengen via mest, verontreinigde naalden, bloedproducten, sperma of injectievloeistoffen. Het is daarom verstandig als varkenshouder een eigen bedrijfsspuit voor injecties te gebruiken en het materiaal dat met varkens in aanraking komt regelmatig te steriliseren. Het is ongewenst en zelfs verboden aangebroken flesjes injectievloeistof te accepteren die van buiten het varkensbedrijf afkomstig zijn.

Besmette mest en werktuigen voor mest (giertank, zuigslang) kunnen SVD overbrengen. Gebruik als varkenshouder daarom een eigen slang en eis dat de loonwerker met (uitwendig) schoon materiaal komt en controleer dat ook.

Besmetting via een afvoerende veewagen kan alleen worden voorkomen door controle op de hygiëne van de veewagens. Bezoekers en chauffeurs dienen minimaal handen te wassen en gebruik te maken van schone bedrijfskleding en laarzen.

De destructiewagen kan besmet materiaal vervoeren of vervoerd hebben. Het is daarom belangrijk de ton te ontsmetten voordat hij terugkomt op het bedrijf. Door gebruik te maken van een reinigbare plaats voor destructiemateriaal, liefst zonder een versleppmogelijkheid naar het bedrijf toe, kan insleep via de destructiewagen worden voorkomen.

Dierlijke producten

Het virus kan ook worden overgebracht via dierlijke producten. Zo kan het virus mogelijk via sperma worden overgedragen. SVD-virus kan langdurig overleven in vlees en vleesproducten.

Het SVD-virus is zeer stabiel bij normale temperaturen en omstandigheden en overleeft zeer lang in gekoelde omstandigheden. SVD virus kan overleven in (gerookte)ham tot 180 dagen, in droge worst tot meer dan 1 jaar, en in natuurlijke darm als omhulsel van worst tot meer dan 2 jaar. Deze producten vormen derhalve een groot risico indien ze aan varkens worden gevoerd (in de Europese Unie is het verboden om swill aan varkens te voeren). Ook kan het virus langdurig overleven in mest.

Bedrijfsvoering

Normaal gesproken komt SVD niet voor in ons land. Echter, een goede bedrijfshygiëne (o.a. scheiding van vuile en schone weg) voorkomt insleep van ziektekiemen, en daarmee ook van SVD. De veehouder heeft een zeer verantwoordelijke rol in het melden van eventuele verdachte verschijnselen die op SVD kunnen duiden. Op alle bedrijven die aan IKB deelnemen vindt elke vier weken een klinische inspectie op de aanwezigheid van aangifteplichtige ziekten plaats, door de praktiserend dierenarts. Controle op SVD is hiervan een onderdeel.

Overdracht via de mens

Elke bezoeker vormt een risico, mensen kunnen het virus verspreiden onder meer via kleding, schoenen en handen. Men dient daarom minimaal de handen te wassen en bedrijfskleding en -schoeisel aan te doen voordat de varkensstallen worden betreden.

Aanpak van blaasjesziekte

Tegen blaasjesziekte bestaan geen medicijnen en geen entstof. De ziekte wordt bedwongen door preventie en bestrijding. De overheid coördineert de bestrijding van SVD.

Preventieve maatregelen

Om te voorkomen dat er SVD uitbreekt in Nederland, worden door de sector kosten noch moeite gespaard. Preventieve maatregelen worden op drie niveaus uitgevoerd:

1. Voorkomen van insleep van het virus in Nederland
 - Strenge eisen aan import van varkens; alleen uit SVD-vrije gebieden
 - Reiniging en desinfectie van transportwagens voor varkens die in het buitenland zijn geweest
 - Verbod op swill-voeding
2. Voorkomen van verspreiding tussen bedrijven in Nederland

Dit is vooral van belang in de (korte) periode dat het SVD virus al wel in Nederland is ingesleept, maar de diagnose nog niet gesteld is. Er virus kan zich dan immers vrij verspreiden. Deze maatregelen zijn dus alleen maar effectief als ze altijd worden opgevolgd! De belangrijkste zijn:

 - Beperken van het aantal aan- en afvoeradressen per bedrijf
 - Invoeren van quarantainestallen voor bepaalde bedrijfstypen
 - Verplichte reiniging en desinfectie van transportwagens (spoelplaats)
 - Diverse andere hygiënemaatregelen als hygiënesluizen, schone-weg-vuile-weg, afleverplaats voor kadavers langs de weg, enz, enz.
3. Snelle detectie na insleep van het virus in Nederland

Hiervoor hebben de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven een uitgebreid

surveillanceprogramma opgezet wat in de gaten houdt wat er in de ons omringende landen gebeurt en waarmee insleep van SVD virus zo snel mogelijk moet worden opgespoord. Onderdelen van dit surveillanceprogramma zijn:

- Verzamelen van informatie uit het buitenland (Risk Assessment VWA)
- Bloedonderzoek bij wilde zwijnen
- Sectie op gestorven varkens door GD en dierenartsen
- Melding van veehouder of dierenarts aan de VWA op basis van klinische verschijnselen
- Vierwekelijkse klinische inspectie (IKB)
- Elke vier maanden worden monsters genomen en onderzocht op de aanwezigheid van SVD-afweerstoffen in het bloed (geen monsters bij bedrijven met 30 of minder varkens; 3 monsters per bedrijf op bedrijven met 31 of meer varkens van 25 kg of meer) op basis van de PVV verordening bestrijding vesiculaire varkensziekte (PVV) 2004.
- Beoordeling van zowel levende varkens als karkassen bij de slacht.

Bestrijding

Wanneer SVD uitbreekt, worden besmette en verdachte bedrijven geruimd.

Verdachte bedrijven

Een VWA-specialistenteam komt zo spoedig mogelijk (enkele uren na de melding) het betreffende bedrijf onderzoeken. Het specialistenteam bestaat uit een VWA-dierenarts (teamleider), een varkensdierenarts van GD en de praktiserende dierenarts van het betrokken bedrijf (het is daarom belangrijk laatstgenoemde de melding te laten doen). Tijdens dit bedrijfsbezoek wordt beslist of

er materiaal wordt verzameld (bij voorkeur blaas(wand)-materiaal) voor laboratoriumdiagnose (dit onderzoek wordt in opdracht van de VWA uitgevoerd door het CVI te Lelystad);

er wordt afgewacht.

Ook wordt dan beslist of er borden met de tekst 'Verdacht van Blaasjesziekte' worden geplaatst bij het bedrijf. Dit laatste gebeurt alleen bij ernstige verdenkingen. In alle gevallen ontvangt het bedrijf wel een schriftelijk bericht van de VWA dat het bedrijf is ingesloten, dat wil zeggen dat er geen varkens meer mogen worden aan- of afgevoerd, en geen bezoekers mogen worden ontvangen. Een insluiting blijft van kracht totdat blijkt dat de uitslag van het onderzoek gunstig (negatief) is. De insluiting is pas opgeheven als de varkenshouder daarover schriftelijk bericht heeft ontvangen.

Acties na vaststelling van een uitbraak

De VWA zal direct een vervoersverbod afkondigen rondom een besmet bedrijf. Het besmette bedrijf wordt zo snel mogelijk geruimd. Daarna zal in een gebied rondom het bedrijf worden gecontroleerd of er nog meer bedrijven besmet zijn. Een team van VWA, daarbij geassisteerd door GD, trekt alle mogelijke besmettingsroutes en contactadressen na en deze bedrijven worden gecontroleerd door dierenartsen, door middel van bloedonderzoek of sectieonderzoek van dieren.

Uitroeiing

SVD wordt bestreden door het ruimen van besmette en verdachte bedrijven. In ieder gevallen worden besmette bedrijven geruimd. Het virus wordt gedood d.m.v. een door de VWA toegelaten desinfectiemiddel c.q. -methode. De VWA beslist of ook omliggende bedrijven geruimd worden. Een gebied (land) wordt pas vrij verklaard na een bloedonderzoek op antistoffen tegen blaasjesziekte op alle bedrijven in een gebied rond de besmette bedrijven. Per bedrijf worden meestal maximaal 60 dieren onderzocht, maar er zijn uitzonderingen. Verder moet het gebied (land) zes maanden vrij blijven van nieuwe uitbraken om de blaasjesziekte-vrij status weer terug te krijgen. Vaak komt vervoer en export eerder op gang. Dit gebeurt uitsluitend onder door de EU opgestelde extra voorwaarden.

Economische afweging

Indien SVD op een bedrijf uitbreekt, verliest Nederland zijn SVD-vrije status. Dit levert binnen en buiten de EG meestal direct exportbelemmeringen op. Dit heeft in de meeste gevallen ook een slechte invloed op de varkens(vlees)prijzen.

De overheid vergoedt de gezonde dieren die zij overneemt en soms ook nog materiaal dat besmet kan zijn zoals voer. Het bedrijf wordt van overheidswege tweemaal ontsmet. De leegstand wordt niet vergoed. Vaak geldt gedurende langere tijd een vervoersverbod en kunnen geen nieuwe varkens worden aangevoerd. Naast de bedrijfsschade vinden meestal schommelingen in de varkensprijzen plaats door wel of geen exportmogelijkheden, wel of niet kunnen slachten etc. Dit kan grote invloed op het rendement van het varkensbedrijf en de hele sector hebben.

Los van de bedrijfsschade zal er ook schade geleden worden door de sector en door derden welke niet tot de sector behoren zoals overheid, bedrijven en individuen.